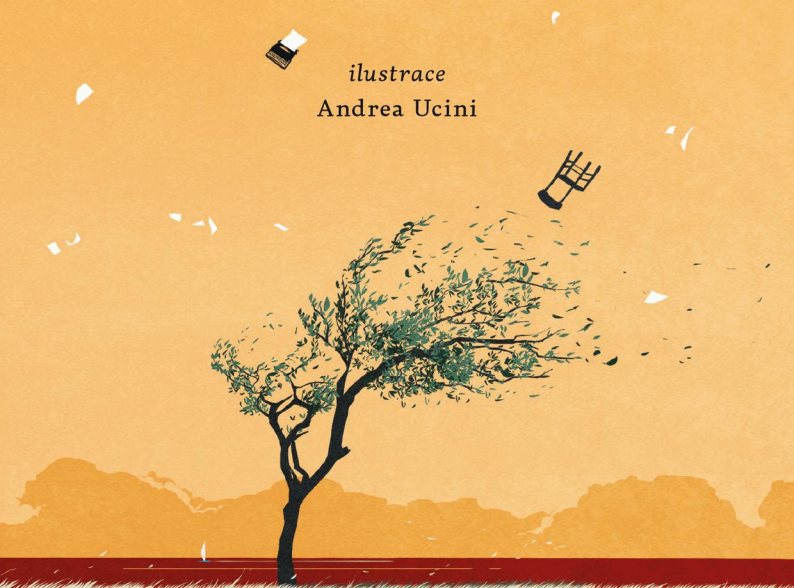

Elena Ferrante

Příležitostné
nápady

ilustrace
Andrea Ucini

PROSTOR

Elena Ferrante

Příležitostné
nápady

ilustroval
Andrea Ucini

přeložila Anna Kudrnová

PROSTOR | PRAHA | 2020

Copyright © 2019 by Edizioni e/o
Illustrations © Andrea Ucini, 2020
Czech edition © PROSTOR, 2020
Translation © Anna Kudrnová, 2020

ISBN 978-80-7260-446-3

Deníky

3. února 2018

Jako malá jsem si pár let psala deník. Byla jsem nasmělá dívka, říkala jsem na všechno ano, většinou jsem mlčela. Zato ve svém sešitu jsem se plně realizovala: podrobně jsem popisovala, co se mi každý den stalo, nejtajnější příhody, odvážné myšlenky. Proto jsem si ohledně svého deníku dělala velké starosti, bála jsem se, že by sešit mohl najít někdo z rodiny, zvláště moje matka, a přečíst si ho. A tak jsem nedělala nic jiného, než že jsem vymýšlela bezpečné skrýše, které mi

ale záhy začaly připadat nespolehlivé. Proč jsem měla takové obavy? Zatímco v každodenním životě jsem ze samých rozpaků a obezřetnosti pomalu ani nehlesla, deník ve mně vyvolával touhu po pravdě. Říkala jsem si, že v psaném textu nemá smysl se omezovat, a tudíž jsem psala zejména – nebo možná výhradně – o tom, co bych raději zamlčela, a mimo jiné jsem používala slova, která bych si v mluveném projevu nikdy netroufla vyslovit. Brzy se z toho vyvinula situace, která mě vyčerpávala. Na jednu stranu jsem každý den snaživě psala, abych sama sobě ukázala, že jsem nelítostně upřímná a že mi v tom nikdy nic nezabrání; na druhou stranu jsem se hrozila toho, že by někdo na moje stránky jen pohlédl. Tento rozpor mě provázel dlouho a v mnoha ohledech přetrvává ještě dnes. Jestliže jsem psaním chtěla zviditelnit to, co by jinak zůstalo dobře schované v mé hlavě, tak proč jsem žila v úzkosti z toho, že můj deník někdo odhalí? Kolem mého dvacátého roku to začalo vypadat, že jsem našla uspokojivé řešení. Musela jsem přestat s psaním deníků a přesměrovat svou touhu po sdělování pravdy – těch pravd, které jsem se nejvíc bála vyslovit – k fikci. Tou cestou jsem se vydala i proto, že samotný deník se stával fikcí. Velmi často jsem například neměla čas psát den co den, ale pak se mi zdálo, že se tím přerušuje řetězec příčin a následků. Tehdy jsem prázdná místa vyplňovala zpětně datovanými texty.

Přítom jsem událostem a úvahám dávala souvislost, kterou stránky psané den po dni postrádaly. Nejspíš proto zkušenost s deníkem a jeho rozpory nemálo přispěla k mému přerodu ve spisovatelku. Cítila jsem se ve fikci i se svými pravdami jistější. Vlastně hned, jak se můj nový způsob psaní ujal, jsem svoje sešity zahodila. Udělala jsem to, protože mi připadalo, že jsou jazykově neohrabané, postrádají myšlenky, které by za něco stály, že jsou plné dětinského zveličování, a hlavně že jsou na míle vzdálené tomu, jak jsem už tehdy chtěla vzpomínat na dospívání. Od té doby jsem už nikdy nepocítila potřebu psát deník.

Konec

10. února 2018

Stále častěji slýchám svoje přítelkyně a přátele říkat: nebojím se smrti, ale nemoci. A tu větu používám i já. Když se ji pokusím rozvést, abych jí trochu víc porozuměla, zjišťuji, co pro mě znamená: neděsím se myšlenky, že přestanu existovat, ale škod způsobených léčebnými procesy, kolísáním mezi iluzí vyléčení a deziluzí, muky umírání. Jako bych přiznávala, že ve skutečnosti mi nahání obavy ztráta zdraví se vším, co to obnáší: oslabením, postupující nemožností,

redukci všech radostí na pouhé konstatování toho, že jsem to ještě „já“ a že zatím, ať je mi dobře nebo zle, jsem naživu. Samotná myšlenka smrti tedy v mých představách čím dál víc bledne. Spíš se hrozím konce naplno prožívaného života. Což se odvíjí od toho, že postupem času ztrácím víru v nějakou formu posmrtného života. Dnes si vzpomínám, jak zemřela moje babička. Byla to neaktivnější členka naší domácnosti, a pak ji na celá léta paralyzovala mrtvice. Sedávala v rohu kuchyně a já – nanejvýš desetiletá – jsem z ní necítila utrpení nebo nedůstojnost, ani ona mi byť jen pohledem nedávala najevo, že by to bylo něco nesnesitelného. Pak náhle přišla smrt a já ji vnímala bolestně v náboženském rámci, v němž jsem byla vychovávána. Smrt pro mě znamenala, že babička odešla do nebe a za sebou nechala tělo, z něhož se stala jen tuhá a studená věc. Tato její smrt měla velmi konkrétní obrysy, pocítovala jsem ji jako děsivou nehybnost a zároveň nanejvýš záhadný pohyb. Moje babička přešla do jakéhosi jiného světa. Později mi jakákoli forma náboženské víry začala připadat absurdní a smrt jako by se proměnila. Nehybnost zůstala, pohyb vymizel. Mrtvé tělo bylo nyní prostě známkou ukončení života daného jedince. Dnes bych o zemřelém člověku nikdy neřekla: odešel. Ztratila jsem dojem, že se jedná o jakýsi přesun: nic neodplyne někam jinam, člověk nevstoupí do jiného světa, nevrátí se, nevstane z mrtvých. Smrt je

poslední bod toho úseku života, který nám byl náhodou přidělen. Proto se moje pozornost, tak jako pozornost tolika jiných lidí, soustředila ne na umírání, ale na přežívání. Přejeme si, abychom měli co nejdelší život, který by ale skončil, jakmile se zhorší natolik, že už žádná péče nezaručí jeho snesitelnost. Nevím, jestli je lepší takhle moje dospělá víra, nebo ta, s kterou jsem žila do puberty. Víra není dobrá nebo špatná, slouží jen k tomu, aby dala řád chaosu našich trápení.

Příběhy vymyšlené a pravdivé 17. února 2018

Nedokážu určit, kudy vede hranice mezi pravdivými a vymyšlenými příběhy. Naplánuji si například, že napíšu povídku, v níž ve svých osmačtyřiceti letech v zimě v prázdném venkovském domě zůstanu uvězněná ve sprchovém koutě, kohoutek se nedá zavřít a dojde teplá voda. Stalo se mi to doopravdy? Nikoli. Stalo se to někomu, koho znám? Ano. Bylo té osobě čtyřicet osm let? Ne. Proč tedy budu vyprávění v první osobě, jako by se to stalo mně? Proč říkám, že byla

zima, když ve skutečnosti bylo léto, proč popisují, že došla teplá voda, když ve skutečnosti pořád tekla, proč tu ženu nechávám uvíznutou několik hodin, když se reálná protagonistka vysvobodila za pět minut, proč příběh komplikuji mnoha dalšími událostmi, pocity, úzkostí, vystrašenými úvahami, když je příhoda, kterou jsem si vyslechla, prostinká, nic než malý bezvýznamný incident? Protože – mohla bych odpovědět – se snažím napsat román podle principu, který Gogol shrnul takto: dejte mi nejbanálnější každodenní událost a já z ní udělám komedii o pěti dějstvích. Jenže taková odpověď mi připadá nedostatečná. Abych si ujasnila myšlenky, zkusím naopak zaujmout opačný přístup. Řekněme, že už mám plné zuby shánění historek, z nichž bych udělala komedie o pěti dějstvích. Řekněme, že mám chuť se důsledně držet svědectví své kamarádky. Jdu si s ní tedy promluvit. Vezmu si s sebou iPad a rovnou natočím video, protože chci její vyprávění zaznamenat co nejpřesněji. Pak se vrátím domů a pustím se do práce. Znovu a znovu si pročítám poznámky, znovu a znovu sleduji video, znovu a znovu poslouchám a jsem zmatená. Jestlipak mi kamarádka doopravdy vypráví události tak, jak se sebehly? Proč se do vyprávění zamotává, když mi popisuje rozbitý sprchový kout? Proč po prvních dobře formulovaných větách následují nefunkční fráze, proč se zvýrazní rytmus dialektu? Proč se při vyprávění ustavičně

dívá doprava? Co je asi napravo, co nevidím na nahrávce a co jsem neviděla ani ve skutečnosti? A jak si budu počínat, až se pustím do psaní? Budu se snažit odhadnout, co se skrývá na pravé straně, co přede mnou možná tají? Uhladím její vyjadřování? Budu věrně zachovávat její přeřeknutí? Potlačím výrazovou nevyrovnanost, nebo ji zveličím, aby byla znatelná? Budu o její verzi událostí pochybovat, budu rozvíjet nějaké domněnky, vyplním prázdná místa? Snaha o věrnost zkrátka nemůže být nezávislá na mé představivosti, na hledání fiktivní koherence, na přisouzení řádu a smyslu, ba dokonce na napodobení chybějícího řádu a smyslu. Každé literární využití textu se svou neodmyslitelnou umělostí vždy obnáší nějakou formu fikce. Rozhodující je spíš to, kolik pravdy se té fikci ve výsledku podaří zachytit.